

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародного і європейського права

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

 Віталій СЕРЬОГІН

«31» серпня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Історія міжнародного права

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський)
галузь знань:	29 Міжнародні відносини
спеціальність:	293 Міжнародне право
освітньо-професійна програма	Міжнародне право
вид дисципліни:	обов'язкова
факультет:	юридичний

2023/2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою юридичного факультету

«31» серпня 2023 року, протокол № 1

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Гавриленко Олександр Анатолійович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного і європейського права

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

Завідувач кафедри міжнародного і європейського права

Тетяна СИРОЇД

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 293 Міжнародне право

Гарант освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Міжнародне право» кандидат юридичних наук, доцент

Ліна ФОМІНА

Програму погоджено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол від «31» серпня 2023 року № 1

Голова науково-методичної комісії

Ганна ЗУБЕНКО

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія міжнародного права» складена відповідно до освітнього рівня підготовки бакалавра спеціальності 293 Міжнародне право.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є формування у студентів як майбутніх висококваліфікованих спеціалістів необхідного базису знань про визначальні факти, явища, процеси, закономірності і тенденції розвитку міжнародного права з урахуванням конкретного історичного періоду.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є набуття студентами теоретичних знань про правову дійсність і розвиток міжнародного права, а також окремих його інститутів у конкретний історичний період розвитку людської цивілізації.

1.3. Кількість кредитів – 6.

1.4. Загальна кількість годин – 180.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни є визначальні факти, явища і процеси, загальні та специфічні закони і закономірності становлення та розвитку міжнародного права, а саме: виникнення та розвиток міжнародного права; особливості становлення принципів міжнародного права, становлення і розвиток його інститутів, міжнародних організацій; еволюція міжнародно-правових учень.

Програма навчальної дисципліни складається з двох розділів: Розділ 1. Становлення та розвиток міжнародного права у Стародавній час та добу Середньовіччя. Розділ 2. Еволюція міжнародного права у добу Нової та Новітньої історії

Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
48 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	
48 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
84 год.	166 год.
Курсова робота	
1	1
Контрольна робота	
1	1
Форма контролю	
екзамен	

1.6. Внаслідок вивчення дисципліни здобувачі повинні набути таких професійних (предметних, фахових) компетентностей: ФК1, ФК 2, ФК4, ФК9, ФК10, ФК13, ФК15 та досягти таких програмних результатів: ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН6, ПРН7, ПРН12, ПРН15, ПРН20 відповідно до ОПП (https://law.karazin.ua/resources/doks2021/inform_pak/2023-2024/OPP_293_bakalavr.pdf)

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Становлення та розвиток міжнародного права у Стародавній час та добу Середньовіччя.

Тема 1. Історія міжнародного права як наука та навчальна дисципліна. Виникнення і сутність міжнародного права, його періодизація

Історія міжнародного права як наука та навчальна дисципліна. Наукові підходи до виникнення міжнародного права. Історичні передумови виникнення міжнародного права. Основні наукові гіпотези щодо походження міжнародного права. Найдавніші описи міжнародних правовідносин. «Енмеркар і правитель Аратти».

Поняття і сутність міжнародного права. Міжнародне право як цінність. Роль міжнародного права у процесі розвитку людської цивілізації. Традиційне та сучасне міжнародне право.

Поняття історичної періодизації. Розмаїтість наукових підходів до періодизації розвитку міжнародного права.

Тема 2. Міжнародне право Стародавнього Сходу

Відносини між першими державоподібними утвореннями у долинах Нілу і Дворіччя. Звичай як основний засіб регулювання відносин між племенами. Перші форми офіційної взаємодії між племенами (переговори). Виникнення інституту послів.

Практика укладення міжнародних договорів у рабовласницький період. Міжнародно-правове регулювання державних кордонів. Договір месопотамських міст Легаш і Умма 3100 р. до н.е.

Договірне право давнього Єгипту. Мирний договір Рамзеса II і царем хетів Хаттушилем 3278 р. до н.е. Шлюбні договори. Династичні шлюби.

Релігійні і світські гарантії дотримання міжнародних договорів.

Посольське право Давньої Індії. Різниця у правовому статусі дипломатів (повноважні послы, послы з обмеженими повноваженнями, кур'єри). Закони Ману. Право війни. Морська війна. Спеціальні місії під час війни. Недоторканість парламентарів. Гуманістичний характер міжнародного права Індії.

Міжнародне право імперії Чжоу (1122-256 рр. до н.е.). Право війни. Недоторканість полонених. Вплив конфуціанства на розвиток міжнародного права в Китаї (церемоніал, ритуал, шанобливе ставлення до авторитетів). Міжнародно-правові об'єднання Давнього Китаю (колективні союзи китайців). Інститут посередництва, арбітражних суддів, «мандрівних вельмож» (професійні дипломати, які працюють за дорученням князя).

Міжнародно-правові вчення Стародавньої Індії.

Тема 3. Розвиток античного міжнародного права у Стародавній Греції

Регулювання відносин між містами-полісами давньоеллінської ойкумени. Міжнародна правосуб'єктність полісів. Вплив рабовласницьких відносин на розвиток міжнародного права. Перші морські угоди і закріплення принципу свободи плавання. Договір про свободу плавання між Філіпом Македонським та Олександром Великим 338 р.

Правові засади виведення колоній. Правовідносини між колонією та метрополією.

Посольське право. Перші посольства. Дипломатичні місії. Вісники («глашатаї»). Дипломатичний імунітет послів і вісників. Право війни. Оголошення війни. Перемир'я. Олімпійські ігри і міжнародне право.

Право міжнародних договорів. Види міжнародних договорів (про війну, про мир, про кордони, про ненапад, про арбітраж, про шлюби та інші). Міжнародні договори античних держав Північного Причорномор'я.

Міжнародно-правовий статус іноземців у Давній Греції.

Міжнародно-правові вчення Стародавньої Греції.

Тема 4. Історія розвитку міжнародного права Стародавнього Риму.

Посольське право Риму. Переговорне право Риму. Принцип дипломатичної недоторканості. Правовий статус іноземців у Римі.

Право міжнародних договорів. Договірне право періоду республіки. Договір про мир з Карфагеном 501 р. до н.е. Класифікація договорів у Римі (рівні й нерівні).

Право війни стародавніх римлян. Мирні договори. Інститут заступництва. Інститут нейтралітету.

Міжнародно-правові вчення Стародавнього Риму.

Тема 5. Еволюція середньовічного міжнародного права

Роль Візантії у розвитку міжнародного права. Кодекс Юстиніана. Міжнародне право в системі підготовки візантійських юристів. Посольське і договірне право Візантії. Договори Візантії з Венецією та Генуєю. Імперський характер візантійського міжнародного права.

Договори Київської Русі з Візантією. Міжкнязівські договори у період феодальної роздробленості Русі.

Вплив на міжнародне право християнської церкви; хрестові походи і право війни.

Становлення інститутів середньовічного міжнародного права у західноєвропейському регіоні. Договори англійців з норманами. Міжнародне право Франкської держави; капітулярії Карла Великого; правове закріплення розпаду імперії Карла Великого. Англійські купецькі хартії. Міжнародні договори Франції. Міжнародно-правові акти Венеційської та Генуезької республік. Ганзейський союз.

Становлення інститутів міжнародного права на Арабському Сході. Політико-юридичні норми Корану, які лягли в основу формування засад міжнародного права арабських держав. Джихад. Право міжнародних договорів.

Міжнародно-правові учення у добу середньовіччя.

Розділ 2. Еволюція міжнародного права у добу Нової та Новітньої історії

Тема 6. Вестфальський мирний конгрес 1648 р. і його значення для розвитку міжнародного права. Розвиток міжнародного права у добу Вестфальської системи

Тридцятирічна війна. Вестфальський мир 24 жовтня 1648 р. Оснабрюкський договір і Мюнстерський договір. Розвиток таких інститутів міжнародного права, як міжнародно-правове визнання, міжнародно-правова відповідальність.

Незалежність німецьких князів від імператора. Обмежена міжнародно-правова дієздатність німецьких князів. Секуляризація церковних земель. Міжнародний суверенітет Швейцарії і Голландії.

Роль і значення Вестфальського мирного договору 1648 р. для розвитку міжнародного права.

Роль Великої французької революції в розвитку міжнародного права. Вплив державно-правових актів на міжнародне право. Визнання принципу народного суверенітету і його вплив на формування міжнародно-правових принципів рівності та

рівноправності народів. Формування міжнародно-правового принципу невтручання у внутрішні справи держави.

Формування міжнародних стандартів прав і свобод людини. Інтернаціональна популярність Декларації прав і свобод людини і громадянина 1789 р. Інститут політичного притулку. Право політичного притулку.

Тема 7. Розвиток міжнародного права у XIX – на початку XX ст.

Розвиток міжнародного права в добу наполеонівських воєн.

Віденський конгрес 1815 р. Декларація про заборону торгівлі неграми. Регламент про єдині класи дипломатичних агентів, загальні принципи міжнародно-правового режиму міжнародних рік.

Нейтралітет Швейцарії в міжнародному праві. Концепція постійного нейтралітету. Паризький конгрес 1856 р. Заборона каперства, «кабінетної блокади» та ін., Берлінський конгрес 1878 р. Надання незалежності Болгарії, Сербії, Чорногорії. Гаазькі конференції миру 1899 р. та 1907 р. Прийняття Гаазьких конвенцій. Початок кодифікації норм про правила ведення війни (міжнародного гуманітарного права).

Міжнародно-правові учення нового часу.

Тема 8. Еволюція міжнародного права у період від створення Ліги націй до утворення ООН

Перша світова війна. Версальський мирний договір 1919 р. і створенням Ліги Націй. Міжнародний організаційно-правовий механізм Ліги Націй як спроба створення міжнародної організації з підтримки міжнародного миру та безпеки. Діяльність Ліги Націй на міжнародній арені та вплив організації на міжнародне право.

Жовтневий переворот в Росії 1917 р. Проблеми міжнародного визнання СРСР. Формування соціалістичної системи держав, які претендували на світову гегемонію. Ідея світової революції. Міжнародно-правова доктрина СРСР.

Локарнська конференція 1925 р. Рейнський пакт. Пакт Бріана — Келлога 1928 р. Принцип самовизначення народів. Світова економічна криза 1929 р. Розпад Ліги Націй. Посилення протиріч між державами-лідерами світової політики.

Формування альянсу фашистських держав (Італія, Німеччина, Японія). Ідеологія фашизму і міжнародне право. Концепція необхідності пошуку «життєвого простору для німецького народу» А. Гітлера і її вплив на зовнішньополітичну доктрину Німеччини. Мюнхенська угода 1938 р. Пакт Молотова-Ріббентропа. Політичний розподіл Європи. Початок Другої світової війни.

Співробітництво СРСР та нацистської Німеччини на першому етапі світової війни з точки зору міжнародного права. Договір «Про дружбу та кордони» від 28 вересня 1939 р. та секретний додатковий протокол до нього. Економічні угоди між СРСР та Німеччиною. Агресивні дії СРСР проти Фінляндії. Радянська окупація Литви, Латвії та Естонії. Міжнародно-правова оцінка агресії.

Антигітлерівська коаліція (СРСР, США, Великобританія, Франція). Договори про ленд-ліз. Московська конференція міністрів закордонних справ СРСР, США, Великобританії. Декларація про відповідальність гітлерівців за вчинені звірства 1943 р. Декларація про загальну безпеку 1943 р. Наміри створення міжнародної організації миру.

Міжнародні конференції: Тегеранська (1943), Ялтинська (лютий 1945 р.). Їхнє міжнародно-правове значення.

Завершення другої світової війни. Поразка нацистської Німеччини. Потсдамська конференція (липень-серпень 1945 р.). Її значення. Міжнародно-правові основи розподілу Німеччини і Берліну.

Тема 9. Розвиток міжнародного права у другій половині XX – на початку XXI ст.

Створення ООН в 1945 р. Україна як співзасновник ООН. Статут ООН та його вплив на міжнародне право.

Нюрнберзький та Токійський трибунали. Міжнародно-правові основи їхньої діяльності.

Масштабна систематизація міжнародного права. Кодифікація міжнародного морського права, дипломатичного права, консульського права, права міжнародних договорів, міжнародного гуманітарного права, норм про правонаступництво держав. Робота з кодифікації норм про міжнародну відповідальність держав.

«Холодна війна». Протистояння комуністичної ідеології СРСР західному світу і міжнародне право. Падіння колоніальної системи.

Розпад СРСР і комуністичного табору. Кінець політичної біполярності світу. Поглиблення міжнародного співробітництва між державами. Три основні стратегічні напрями розвитку міжнародного права: подолання глобальних проблем сучасності, запобігання розв'язанню нових конфліктів, реформування ООН. Питання реформування організаційно-правового механізму Ради Безпеки ООН.

Пристаосування міжнародного права до особливостей сучасних міжнародних відносин. Створення правових умов для збереження планети Земля, людства, що на ній народилося, та побудованої ним цивілізації.

Міжнародно-правові учення ХХ ст.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Становлення та розвиток міжнародного права у Стародавній час та добу Середньовіччя												
Тема 1. Історія міжнародного права як наука та навчальна дисципліна. Виникнення і сутність міжнародного права, його періодизація	16	4	4			8	8	0	0			8
Тема 2. Міжнародне право Стародавнього Сходу	16	4	4			8	21	1	0			20
Тема 3. Розвиток міжнародного права у Стародавній Греції	16	4	4			8	21	1	0			20
Тема 4. Розвиток	16	4	4			8	22	1	1			20

міжнародного права Стародавнього Риму												
Тема 5. Еволюція середньовічного міжнародного права	22	6	6			10	22	1	1			20
Разом за розділом 1	86	22	22			42	94	4	2			88
Розділ 2. Еволюція міжнародного права у добу Нової та Новітньої історії												
Тема 6. Вестфальський мирний конгрес 1648 р. і його значення для розвитку міжнародного права. Розвиток міжнародного права у добу Вестфальської системи	22	6	6			10	21	1	1			20
Тема 7. Розвиток міжнародного права у ХІХ – на початку ХХ ст.	24	6	6			12	22	1	1			20
Тема 8. Еволюція міжнародного права у період від створення Ліги націй до утворення ООН	22	6	6			10	22	1	1			20
Тема 9. Розвиток міжнародного права у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.	26	8	8			10	21	1	1			20
Разом за розділом 2	94	26	26			42	86	4	4			80
Усього годин	180	48	48			84	180	8	6			166

4. Теми семінарських занять

Денна форма

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія міжнародного права як навчальна дисципліна	2
2	Міжнародне право Стародавнього Сходу.	2
3	Становлення міжнародного права у Стародавній Греції	2
4	Еволюція міжнародного права у Стародавньому Римі.	2

5	Формування середньовічного міжнародного права	2
6	Мирні засоби вирішення міжнародних спорів у добу середньовіччя	2
7	Становлення середньовічного права війни	2
8	Міжнародно-правова думка у добу середньовіччя	2
9	Вестфальський конгрес 1648 р. Його значення для подальшого розвитку міжнародного права	2
10	Розвиток міжнародного права у 1648-1789 рр.	2
11	Розвиток міжнародного права наприкінці XVIII – на початку XIX ст. (1789-1815 рр.). Віденський конгрес та його значення.	2
12	Розвиток міжнародного права у 1815-1871 рр.	2
13	Правові основи регулювання міжнародних відносин протягом 1871-1914 рр.	2
14	Міжнародно-правові основи регулювання колоніальної політики провідних держав світу в XIX – на початку XX ст.	2
15	Еволюція міжнародного права в період Першої світової війни.	2
16	Міжнародно-правові учення доби класичного міжнародного права	2
17	Міжнародно-правове становлення Ліги Націй. Її Статут як основа універсального міжнародного правопорядку	2
18	Еволюція міжнародного права у 1918-1939 рр.	2
19	Правове регулювання міжнародних відносин у період Другої світової війни (1939-1945 рр.). Міжнародні конференції	2
20	Створення ООН. Опрацювання та прийняття її основоположних документів.	2
21	Спроби міжнародно-правового вирішення проблем безпеки та роззброєння у період «холодної війни».	2
22	Спроби міжнародно-правового вирішення гуманітарних та екологічних питань у другій половині XX ст.	2
23	Розвиток правових засад міжнародної економічної взаємодії у другій половині XX ст.	2
24	Розбудова єдиної Європи: від ідеї до її втілення. Україна на шляху до європейської інтеграції.	2
Разом		48

Заочна форма

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Становлення міжнародного права у Стародавній час та добу Середньовіччя	2
2	Становлення та розвиток класичного міжнародного права у добу Нової історії	2
3	Становлення та розвиток універсального міжнародного права у добу Новітньої історії	2
Разом		6

5. Самостійна робота

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна)

		/заочна)
1	Опрацювання навчальної літератури. Тема 1: Історія міжнародного права як наука та навчальна дисципліна. Виникнення і сутність міжнародного права, його періодизація.	8/6
2	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 2: Міжнародне право Стародавнього Сходу	12/20
3	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 3: Розвиток міжнародного права у Стародавній Греції	14/20
4	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 4: Розвиток міжнародного права Стародавнього Риму	14/20
5	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 5: Еволюція середньовічного міжнародного права	16/20
6	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 6: Вестфальський мирний конгрес 1648 р. і його значення для розвитку міжнародного права. Розвиток міжнародного права у добу Вестфальської системи	14/20
7	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 7: Розвиток міжнародного права у XIX –на початку XX ст.	14/20
8	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 8: Еволюція міжнародного права у період від створення Ліги націй до утворення ООН	14/20
9	Опрацювання навчальної літератури, робота над пам'ятками права, складання розгорнутого плану відповідей на питання теми, підготовка рефератів. Тема 9: Розвиток міжнародного права у другій половині XX – на початку XXI ст.	14/20
Разом		84/166

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи студента навчального чи навчально-дослідницького характеру. Така робота студентів спрямована здебільшого на поглиблене вивчення дисципліни. Виконуючи її вони мають навчитися працювати з науковими публікаціями, методичною літературою, проводити пошук у мережі Інтернет, здійснювати теоретичне дослідження, грамотно оформлювати роботу. На

другому курсі студенти здійснюють виконання завдань напівалгоритмічної дослідної моделі (усвідомлення проблеми, яка буде досліджуватись, аналітична обробка наукових джерел, визначення шляхів реалізації дослідної проблеми). Результатом такого дослідження може бути аналітичний огляд, реферат, презентація, усне повідомлення.

Завдання може бути обране студентом як з власної ініціативи, так і на вимогу викладача для відпрацювання пропущеного заняття або у випадку неналежної підготовки до семінару.

Орієнтовний перелік тем:

1. Поняття міжнародного права. Традиційне та сучасне міжнародне право.
2. Історія міжнародного права як галузь міжнародно-правової науки та навчальна дисципліна.
3. Виникнення міжнародного права: теорії про його походження, причини та передумови, механізм і особливості виникнення.
4. Періодизація історії міжнародного права: поняття, критерії, різновиди.
5. Специфічні риси міжнародного права стародавньої доби (загальна характеристика).
6. Право міжнародних договорів у Стародавню добу. Види міжнародних договорів (про війну, про мир, про кордони, про ненапад, про арбітраж, про шлюби та ін.).
7. Формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавню добу.
8. Становлення системи типових та нетипових джерел міжнародного права Стародавнього Сходу (загальна характеристика).
9. Вплив конфуціанства на розвиток міжнародного права у Китаї (церемоніал, ритуал, шанобливе ставлення до авторитетів).
10. Міжнародно-правові документи Ель-Амарнського дипломатичного архіву.
11. Мирний договір Рамзеса II з царем хетів Хаттушилем 1278 р. до н.е.
12. Міжнародне право Стародавньої Індії (загальна характеристика).
13. Становлення посольського права у Стародавній Індії.
14. Принцип дипломатичної недоторканості у міжнародних відносинах Стародавньої доби.
15. Релігійні і світські гарантії дотримання міжнародних договорів у стародавню добу.
16. Становлення інститутів міжнародного морського права у стародавню добу.
17. Становлення законів та звичаїв війни у стародавню добу (загальна характеристика).
18. Право війни у джерелах Стародавньої Індії (Закони Ману, Артхашастра Каутільї, Махабхарата).
19. Правовий статус іноземців у давньогрецьких полісах. Ксенофобія. Ксеноласія.
20. Інститут проксенії. Проксенічні декрети. Правовий статус проксенів.
21. Міжполісні договори про ісополітію: зміст та значення.
22. Посли і посольства у Давній Греції. Становлення давньоеллінського посольського права.
23. Давньогрецькі міжполісні союзи (амфіктонії, сіммахії, I-й та II-й Афінські морські союзи).
24. Періклів проект загальноеллінського мирного конгресу та спроба його реалізації (448 р. до н.е.).
25. Становлення міжнародного суду та міжнародного судового права у давньоеллінській ойкумені.
26. Міжнародно-правові учення Стародавньої Греції (Сократ, Діоген Синопський, Платон, Аристотель, Зенон).
27. Міжнародні договори античних держав Північного Причорномор'я – перші з відомих пам'яток міжнародного права на теренах України.
28. Міжнародно-правові договори скіфських ранньодержавних утворень із античними

- полісами Північного Причорномор'я. Договори скіфів з царем Дарієм I. Геродот про скіфську процедуру укладення договорів.
29. Міжнародно-правові учення Стародавнього Риму (Сенека, МаркАврелій, Марк Тулій Цицерон та ін.).
  30. Дипломатичні органи античного Риму. Організація посольського церемоніалу.
  31. Типи і види міжнародних договорів у міждержавних відносинах Стародавнього Риму.
  32. Дипломатична угода між Римом та Парфією (66 р. до н. е.).
  33. Особливості міжнародного права у період Середньовіччя (загальна характеристика).
  34. Міжнародний договір як основоположне джерело міжнародного права доби Середньовіччя.
  35. Основні риси становлення середньовічних інститутів міжнародного права (загальна характеристика).
  36. Організація посольської справи та дипломатичного церемоніалу у Візантії.
  37. Договори Русі з Візантією: причини та передумови укладення, юридична техніка, зміст, значення.
  38. Пам'ятки міжнародного права з теренів України доби середньовіччя.
  39. Міжнародно-правове регулювання зовнішніх відносин Генуезької та Венеційської республік.
  40. Ганзейський союз.
  41. Західноєвропейські міжнародно-правові учення періоду раннього середньовіччя (Блаженний Августин, Ісидор Севільський).
  42. Міжнародно-правові ідеї у Декреталіях Граціана (близько 1150 р.).
  43. Міжнародно-правові погляди Томи Аквінського.
  44. Проект загальноєвропейської конфедерації Іржі Подебрада та спроба його реалізації.
  45. Учення Джованні Леньяно про правила ведення війни та репресалії.
  46. Кристіна де Пізан (1364/1365 – 1430 рр.) – перша жінка - теоретик міжнародного права («Книга про воїнські та лицарські подвиги»).
  47. Формування середньовічних національних шкіл міжнародного права: іспанської (Бартоломе де Лас Касас, Матіас де Паз, Фернандо Васкес де Менчака, Домінго де Сото, Дієго Коварубіас, Балтазар Айала), італійської (Джованні Леньяно, П'єріно Беллі), польської (Станіслав зі Скарбимежу, Павел Влодковіц, Анджей Моджевські) та ін.
  48. Міжнародно-правові погляди Гуго Гроція (1583-1654). Вплив ідей Гуго Гроція на подальший розвиток науки міжнародного права.
  49. Проект абата Сен-П'єра і його погляди на політико-правове облаштування Європи.
  50. Доктрина мусульманського права та її вплив на міжнародно-правову думку Арабського сходу.
  51. Вестфальський мир 1648 р. Оснабрюкський і Мюнстерський договори.
  52. Значення Вестфальського миру 1648 р. для розвитку міжнародного права.
  53. Велика Французька революція та міжнародне право.
  54. Віденський конгрес 1814-1815 рр.: загальна характеристика, учасники та рішення.
  55. Декларація про заборону торгівлі неграми-невільниками 1815 р. та її значення для міжнародного права.
  56. Надання Швейцарії статусу постійно нейтральної держави (1815 р.). Концепція постійного нейтралітету.
  57. Міжнародно-правові учення німецьких філософів (Кант, Гегель, Ніцше).
  58. Становлення науки міжнародного права на теренах України. Міжнародно-правові погляди професора Харківського університету Т.Ф. Степанова. Його праця «Загальнонародне право у сукупності з дипломатією» (1847 р.).

59. Паризький конгрес 1856 р. та його рішення.
60. Встановлення деяких обмежень щодо засобів ведення війни у Петербурзькій декларації 1868 р.
61. Берлінський конгрес 1878 р. та його значення.
62. Міжнародно-правові погляди А.М. Стоянова (1831-1907).
63. Антропоцентризм у міжнародно-правовому ученні В.А. Незабитовського (1824-1883).
64. Вчення Д.І. Каченовського про міжнародне право та його пам'ятки.
65. Гаазькі конференції миру 1899 р. та 1907 р. Прийняття Гаазьких конвенцій.
66. Ідея «світової революції» та її вплив на міжнародне право першої половини ХХ ст.
67. Версальський мирний договір 1919 р.
68. Створення Ліги націй. Її органи та їхня діяльність. Вплив організації на міжнародне право.
69. Генуезька конференція 1922 р.
70. Рапальський договір 1922 р.
71. Локарнська конференція 1925 р.
72. Рейнський гарантійний пакт 1925 р.
73. Пакт Бріана-Келлога 1928 р.
74. Ідеологія фашизму (нацизму) і міжнародне право. Концепція необхідності пошуку «життєвого простору для німецького народу».
75. Мюнхенська угода 1938 р.
76. Радянсько-німецький пакт («пакт Молотова-Ріббентропа») і таємні додаткові протоколи до нього.
77. Радянсько-німецький договір «Про дружбу та кордони» і подальші політичні й економічні угоди між СРСР та Німеччиною.
78. Друга світова війна і міжнародне право.
79. Передумови та початок створення антигітлерівської коаліції.
80. Атлантична хартія.
81. Московська конференція міністрів закордонних справ СРСР, США, Великобританії 1943 р.
82. Тегеранська конференція 1943 р.
83. Ялтинська конференція, її основні рішення.
84. Потсдамська конференція та її значення для розвитку міжнародного права.
85. Створення Міжнародного воєнного трибуналу. Нюрнберзький процес.
86. Створення ООН. Статут ООН та його вплив на міжнародне право.
87. «Холодна війна». Протистояння комуністичної ідеології СРСР західному світу і міжнародне право.
88. Кемп-Девідська угода 1978 р.: передумови підписання, зміст та значення.
89. Манільська декларація 15 листопада 1982 р.
90. Розпад СРСР та «соціалістичного табору». Послаблення політичної біполярності світу.
91. Будапештський меморандум про гарантії безпеки України 5 грудня 1994 р.: причини та передумови підписання, зміст і значення.
92. Правові підстави участі України в урегулюванні збройних конфліктів у сучасному світі.
93. Основні стратегічні напрями розвитку сучасного міжнародного права: подолання глобальних проблем сучасності, запобігання розв'язанню нових конфліктів, реформування ООН.

При оцінюванні виконаних завдань враховується ступінь розкриття теми та відображення головного змісту, глибина опрацювання відповідних тематичних джерел інформації, логічність викладу, здатність робити висновки з проведеного дослідження, відповідність технічного оформлення існуючим нормам, якість підсумкової доповіді.

7. Методи контролю

Застосовується вхідний контроль з метою з'ясування рівня знань студентів з дисциплін, які є базовими для вивчення даної. Проводиться на початку вивчення дисципліни шляхом усного опитування або експрес-контролю (тестування).

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському аудиторному занятті у формі усного опитування, виступів студентів, тестування, контрольних робіт.

Рубіжний контроль проводиться у вигляді письмової контрольної роботи з метою оцінювання знань і умінь, набутих під час вивчення тем відповідного розділу. Письмова контрольна робота може передбачати розгорнуті відповіді на питання, відповіді на тести, написання есе.

По закінченні вивчення курсу проводиться іспит (максимальна сума балів - 40). Відповідно, в цьому семестрі сума балів за результатами роботи на семінарських заняттях та виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань може сягати 60.

8. Схема нарахування балів

Загальна кількість балів – 100.

Кількість балів за екзамен/залік – 40.

Кількість балів протягом семестру – 60:

Кількість балів за відповіді на семінарських заняттях $\sum 40 = 40$:

Формула обчислення

$$\sum 40 = \frac{\sum 1}{\sum 2} \times 8 \text{ (вісім)}$$

Примітка:

$\sum 40$ – сума максимальної кількості балів

$\sum 1$ – сума балів, що отримав студент за відповіді на семінарських заняттях.

$\sum 2$ – кількість семінарських занять протягом семестру.

8 – коефіцієнт

Курсова робота – 10 балів

Контрольна робота – 10 балів.

Поточний контроль						Курсова робота	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Разом	Екзамен /залік	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	TN					
$\sum 40$						10	10	60	40	100

T1, T2 ... TN – теми.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 10 додаткових (заохочувальних) балів, але в межах максимальної загальної суми балів – 100.

Відповідь на семінарському занятті – **1-5 балів**.

Критерії оцінювання усної відповіді.

Поточний контроль здійснюється, зокрема, у формі опитування та перевірки результатів виступів на семінарських та практичних заняттях в п'ятибальній шкалі оцінок.

5 балів ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом усього практичного заняття;
- дає повний, правильний, послідовний, зв'язний, обґрунтований виклад питання, що супроводжується правильними прикладами з доктринальних джерел та посиланням на чинне законодавство;

- все, що викладається, повинно свідчити про глибоке розуміння і орієнтацію в явищах і процесах, що вивчаються;

- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача.

4 бали ставиться за наступних умов:

- студент активно працює протягом практичного заняття;
- дає правильний, повний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання, які ставить викладач для з'ясування глибини розуміння і вміння орієнтуватися в явищах і процесах, відповідає лише з деякою допомогою викладача чи колег;

- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

3 бали ставиться за наступних умов:

- студент на занятті поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача;
- в цілому виявляє знання основного навчального матеріалу, що розглядається, але під час відповіді допускає помилки і усвідомлює їх тільки після вказівки викладача;

- відповіді на запитання дає не одразу, а тільки після деякого напруження пам'яті, при чому відповіді нечіткі;

- не в змозі без допомоги викладача вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;

2 бали ставиться за наступних умов:

- допускає суттєві помилки або зовсім пропускає матеріал і частково виправляє ці помилки тільки після вказівки викладача;

- студент виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки і перерви, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;

- викладає матеріал не достатньо зв'язно і послідовно.

1 бал ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;

- виявляє нерозуміння навчального матеріалу і як наслідок цього – повна відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Критерії оцінювання курсової роботи

Виконання курсової роботи є однією із форм самостійної роботи студентів в ході навчального процесу, що дозволяє визначити ступінь засвоєння студентом теоретичного матеріалу та вміння його аналізувати і застосувати на практиці, підтверджувати грамотність та ерудицію. Основною метою є поглиблення теоретичних знань студентів з окремих тем курсу «Історія міжнародного права». Окрім того, написання курсової роботи дає змогу студенту навчитися самостійно використовувати й узагальнювати теоретичні положення та інформаційні матеріали, формулювати власні погляди стосовно невирішених проблем, обґрунтовувати висновки й пропозиції, спрямовані на їх розв'язання.

При оцінюванні роботи студента беруться до уваги зміст курсової роботи, її оформлення відповідно до вимог, зазначених у методичних вказівках, захист роботи перед

комісією. Максимальна кількість балів, набраних за написання та захист курсової роботи – 10.

Критерії оцінювання контрольних та екзаменаційних/залікових робіт.

Контрольні та екзаменаційні (залікові) роботи виконуються у письмовій формі. Контрольна робота складається з 20 тестових завдань, екзаменаційна/залікова робота – із 40 тестових завдань. Кожне тестове завдання має п'ять варіантів відповідей, тільки одне яких є правильним; за кожен правильну відповідь нараховується один бал.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література:

1. Буткевич О. В. Історія міжнародного права. Київ: Ліра-К, 2013. 416 с.
2. Гавриленко О.А., Новікова Л.В., Сироїд Т.Л. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 676 с.
3. Гавриленко О.А., Сироїд Т.Л. Історія міжнародного права: стародавня доба: навчальний посібник. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 232 с.
4. Дмитрієв А. І., Дмитрієва Ю. А., Задорожній О. В. Історія міжнародного права: монографія. Київ: Видавничий дім «Промінь», 2008. 384 с.
5. Капінус Л.І. Історія міжнародного права: курс лекцій (українською та англійською мовами). Київ: КиМУ, 2010. 288 с.
6. Савчук К.О. Історія міжнародного права : курс лекцій. Київ-Одеса: Фенікс, 2021. 140 с.

Допоміжна література:

1. Антологія української юридичної думки. В 10 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Т. 8: Міжнародне право / упорядники: В. Н. Денисов, К. О. Савчук; відп. ред. В. Н. Денисов. Київ: Видавничий Дім «Юридична книга», 2004. 568 с.
2. Анцелевич Г. О., Покрещук О. О. Міжнародне публічне право: Підручник / Під редакцією Г. О. Анцелевича. Київ: Алерта, 2005. 424 с.
3. Бостан С.К., Бостан Л.М. Женевський «комітет п'яти» і його роль у становленні міжнародного гуманітарного права. *Сила права і право сили: історичний вимір та сучасне бачення проблеми : матеріали XXXII Міжнародної історико-правової конференції (28-31 травня 2015 року, м. Полтава)*. Київ - Полтава: ПУЕТ, 2015. С. 42-50.
4. Біобібліографічний словник-довідник професорсько-викладацького складу кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського університету (1805-2020 рр.) / [уклад. І. С. Воєводін, О. А. Гавриленко, Д. В. Гайдар та ін. ; ред. Т. Л. Сироїд, О. А. Гавриленко, І. С. Воєводін, А. Л. Шевченко]. Харків : ТОВ «Планета-Прінт», 2020. 174 с.
5. Буткевич О.В. Теоретичні аспекти походження і становлення міжнародного права. Київ: Україна, 2003. 800 с.

6. Буткевич О.В. Міжнародне право Стародавнього Світу: Монографія. Київ: Україна, 2004. 864 с.
7. Буткевич О.В. Міжнародне право Середніх віків: Монографія. Київ: Видавництво гуманітарної літератури, 2008. 672 с.
8. Буткевич В.Г. Походження терміна «міжнародне право». *Український часопис міжнародного права*. № 1. 1994.
9. Буткевич В.Г. Міжнародне право ХХІ століття: пошук шляхів до універсальності. *Антологія української юридичної думки*. Т. 10. Київ: Юридична книга, 2005.
10. Гавриленко О.А. Античне міжнародне право в контексті міждержавних відносин у Північному Причорномор'ї (кінець VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2015. № 1144. Т. 2. С. 6-9.
11. Гавриленко О.А. В.П. Даневський як історик міжнародного права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2016. Вип. 22. С. 21-25.
12. Гавриленко О.А. Генеза консульських установ держав Європи у стародавній час та добу середньовіччя. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. № 7. 2018. С. 16-20.
13. Гавриленко О.А. Міжнародно-правове та внутрішньодержавне регулювання торговельної діяльності в Європі у XII – XIV ст. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 4 (12). С. 61-67.
14. Гавриленко О.А. Правовий статус консулів генуезьких колоній у Криму (середина XIII – друга половина XV ст.). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. № 919. Серія «Право». 2010. Вип. 7. С. 152-156.
15. Гавриленко О.А., Реньов Є.В. Становлення та розвиток передумов міжнародно-правового захисту вразливих груп населення: історико-юридичний дискурс. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 202-211.
16. Гавриленко О.А., Сироїд Т.Л. Становлення міжнародно-правових основ забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки в другій половині XIX – на початку XX ст. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2021. Вип. 31. С. 99-107.
17. Гавриленко О.А., Сироїд Т.Л., Фоміна Л.О. Становлення передумов формування законів і звичаїв війни в стародавню епоху: класичні та сучасні підходи до вирішення проблеми. *Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2023. P. 164-204.
18. Гавриленко О.А., Сироїд Т.Л. Формування основ давньокитайського міжнародного права в добу Чжоу. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. 2022. Вип. 71 (3). С. 18-25.
19. Гавриленко О.А. Формування підґрунтя принципу мирного вирішення міжнародних спорів у стародавній час та добу середньовіччя. *Український часопис міжнародного права*. 2015. № 2. С. 59-64.
20. Гуменюк Б.І. Основи дипломатичної та консульської служби: навчальний посібник. Київ: Либідь, 1998. 248 с.
21. Денисенко В.В. Ксенія і проксенія: співвідношення союзів приватної і публічної гостинності у міжполісних відносинах Стародавньої Греції *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 21-24.

22. Денисенко В.В. Проксенія: історія становлення і розвитку консульського права *Науковий вісник Міжнародного Гуманітарного Університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. № 17. С. 18-21.
23. Денисенко В.В. Правовий інститут гостинності в Стародавньому Римі. *Тиждень науки 2014. Збірник тез доповідей щорічної науково-практичної конференції серед викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів і студентів ЗНТУ, Запоріжжя, 14-18 квітня 2014 р. Т.5. / Редкол.: Ю.М. Внуков. Запоріжжя : ЗНТУ, 2014. С. 133-135.*
24. Денисенко В.В. Право війни у Стародавньому Римі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 5. С. 20-23.
25. Денисенко В.В. Регламентация правового статусу іноземців у Стародавньому Римі. *Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 128-137.
26. Дмитрієв А.І. Методологія періодизації історії міжнародного права. *Часопис Київського університету права*. 2005. № 4. С. 195-200.
27. Дмитрієв А.І. Вестфальський мир 1648 року і сучасне міжнародне право. Київ: Інститут держави і права, 2001. 426 с.
28. Задорожній О.В. Генеза міжнародної правосуб'єктності України: монографія. Київ: К.І.С., 2014. 688 с.
29. Задорожній О. В. Особливості розвитку науки міжнародного права після 1945 р. *Історія міжнародного права: монографія / А.І. Дмитрієв, Ю.А. Дмитрієва, О.В. Задорожній; гол. ред. Л.В. Губерський. Київ: Проміні, 2008. С. 341-347.*
30. Колісніченко К.С. Ліга Націй у розвитку міжнародного права: монографія. Одеса: Фенікс, 2011. 234 с.
31. Перепьолкін С. М. Виникнення міжнародних митних відносин. *Вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. 2013. № 2 (66). С. 77–83.
32. Перепьолкін С. М. Історія міжнародного митного права: від давніх віків до 1891 р. *Вісник Академії митної служби України : Серія : "Право"*. 2015. №1 (14). С. 43–49.
33. Перепьолкін С. М. Історія міжнародного митного права: з 1891 р. дотепер. *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. № 2 (V. 2). С. 28–33.
34. Перепьолкін С. М. Проблема періодизації історії міжнародного митного права. *Právná věda a praxe v třetomtisícročí : Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie (Košice 27–28 február 2015)*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Košice, 2015. С. 44–46.
35. Ржевська В.С. Моделі колективної безпеки в доктрині і практиці міжнародного права: монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 334 с.
36. Ромінський Є.В. «Мир стоїть до раті, а рать до миру»: про деякі особливості давньоруських міжнародних та міжкнязівських договорів. *Державний суверенітет, національна безпека і світовий правопорядок в історико-правовому вимірі : матеріали XXXI Міжнародної історико-правової конференції, 27-30 листопада 2014 р., м. Берегове / ред. колегія : І.Б. Усенко (голова), Я.В. Лазур (заст. голови), А.В. Макачук (відп. секретар), К.А. Губар, О.О. Малишев, Є.В. Ромінський, В.Є. Кириченко, Н.М. Крестовська, І.В. Музика, О.Н. Ярмиш. Київ – Ужгород : Вид-во «Говерла», 2014. С. 262-267.*
37. Савчук К.О. Внесок професора Т.Ф. Степанова в становлення вітчизняної науки міжнародного права. *Правова держава: щорічник наук. праць*. 2004. Вип. 15. С. 284-288.
38. Савчук К.О. Дмитро Іванович Каченовський як юрист-міжнародник. *Правова держава*. 2009. Вип. 20. С. 404-411.
39. Савчук К.О. Життєвий шлях і наукова біографія професора В.А. Незабитовського. *Правова держава*. 2010. Вип. 21. С. 415-422.
40. Савчук К.О. Міжнародно-правові ідеї В.Е. Грабара і сучасність. *Правова держава*. 2001. Вип. 12. С. 627-639.

41. Савчук К.О. Міжнародно-правові погляди академіка В.Е.Грабаря : моногр. Київ, 2003. 128 с.
42. Савчук К.О. Міжнародно-правові погляди В.П. Даневського. *Правова держава: Щорічник наук. праць*. 2008. Вип. 19. С. 370-375.
43. Савчук К.О. Міжнародно-правові погляди професора А.М.Стоянова. *Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр.* 2007. Вип. 36. С. 522-527.
44. Савчук К.О. Поняття міжнародного права у вітчизняній міжнародно-правовій літературі XIX - початку XX ст. *Правова держава: щорічник наук. пр.* 2007 . Вип. 18. С. 426-433.
45. Савчук К.О. Роль академіка В.М.Корецького в дослідженні історії науки міжнародного права. *Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр.* 2003. Спец. вип. С. 11-14.
46. Сироїд Т.Л. Міжнародне публічне право: підручник. Одеса: Фенікс, 2018. 744 с.
47. Солоненко О.М. Міжнародна кримінальна юстиція: етапи становлення та розвитку: монографія. Київ: Ліра-К, 2017. 360 с.
48. Статут для генуезьких колоній на Чорному морі 1449 р. *Генуезька спадщина на теренах України: етнодержавознавчий вимір* / О.А. Гавриленко, О.М. Сівальньов, В.В. Цибулькін. Харків: Точка, 2017. С. 162-258.
49. Суверенітет України і міжнародне право / [Денисов В. Н., Євінгов В. І., Акуленко В. І. та ін.]; НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького та ін.; [Відп. ред. В. Н. Денисов, В. І. Євінгов]. Київ: Манускрипт, 1995. 358 с.
50. Тарасов О.В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії : монографія. Харків : Право, 2014. 512 с.
51. Терела Г. В. Статут Міжнародної організації праці як складова Версальського мирного договору. *Сила права і право сили: історичний вимір та сучасне бачення проблеми : матеріали XXXII Міжнародної історико-правової конференції (28-31 травня 2015 р., м. Полтава)* / ред. колегія : І.Б. Усенко (голова), Є.В. Ромінський (відп. секретар). Київ; Полтава : ПУЕТ, 2015. С. 259-262.
52. Altman A. Tracing the Earliest Recorded Concepts of International Law. The Ancient Near East (2500–330 BCE). Leiden; Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2012. 254 p.
53. Bandyopadhyay P. International Law and Custom in Ancient India. Calcutta: Calcutta University Press, 1920. 169 p.
54. Bederman D. International Law in Antiquity. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 322 p.
55. Cybichowski S. Das antike Völkerrecht Zugleich ein Beitrag zur Konstantin des modernen Völkerrechts. Breslau: Verlag von M. & H. Marcus, 1907. 122 s.
56. Ferrary J.-L. Les ambassadeurs grecs au Senat romain. L'Audience: Rituels et cadres spatiaux dans l'Antiquite et le haut Moyen Age / eds. J.-P. Caillet, M. Sot. Paris: Editions Picard, 2007. P. 113–122.
57. Grewe W.G. The Epochs of International Law. Berlin; New York: Walter de Gruyter, 2000. 780 p.
58. Jehne M. Diplomacy in Italy in the second century BC. Diplomats and diplomacy in the Roman world / ed. C. Eilers. Leiden; Boston: Brill, 2009. P. 143–170.
59. Liu D. International Law and International Humanitarian Law in Ancient China. Historical Origins of International Criminal Law. Vol. 1. FICHL Publication Series. 2014. No 20. Pp. 87–113.
60. Perepolkin S., Havrylenko O., Mazur A. Formation and development of international customs law: periodisation issues. *World Customs Journal*. 2022. Vol. 16. No. 2. P. 115-158.
61. Phillips C., Axelrod A. Encyclopedia of Historical Treaties and Alliances. New York: Facts on File, 2005. 1071 p.
62. Tod M.N. International Arbitration amongst the Greeks. Oxford: Clarendon Press, 1913. 196 p.

63. Walker T.A. A History of the Law of Nations. Vol. 1: From the Earliest Times to the Peace of Westphalia, 1648. Cambridge: University Press, 1899. 361 p.

64. Westbrook R. International Law in the Amarna age. Amarna Diplomacy. The Beginnings of International Relations / ed. by R. Cohen and R. Westbrook. Baltimore; London: The Johns Hopkins University Press, 2000. P. 28–41.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. [Історія міжнародного права — Бібліотека НЮУ ім. Ярослава Мудрого \(nlu.edu.ua\)](http://nlu.edu.ua)

2. [InternationalLaw.pdf \(heinonline.org\)](http://heinonline.org)

3. [History of International Law Title Listing \(heinonline.org\)](http://heinonline.org)

4. [International law, a treatise : Oppenheim, L. \(Lassa\), 1858-1919 : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](http://www.archive.org/details/international-law-a-treatise-oppenheim-l-lassa-1858-1919-free-download-borrow-and-streaming-internet-archive)

5. [The Project Gutenberg eBook of International Law Vol. I, by Oppenheim, Lassa](http://www.gutenberg.org/ebooks/20000)

6. [International Law. A Treatise. Volume 2 \(of 2\) by L. Oppenheim - Free Ebook \(gutenberg.org\)](http://www.gutenberg.org/ebooks/20000)

7. [International Law and History \(cambridge.org\)](http://www.cambridge.org)

8. [3.2. Історія становлення й розвитку міжнародного гуманітарного права. Методична частина - Bing video](https://www.bing.com/videos/search?q=3.2.+История+становления+и+развития+мижнародного+гуманитарного+права.&FORM=VBRP)

9. <https://archive.org/search?query=subject%3A%22International+law%22&page=8>

10. <http://www.tiki-toki.com/timeline/entry/459289/The-History-of-International-Law/>

11. <https://avalon.law.yale.edu/default.asp>

12. <https://home.heinonline.org/content/history-of-international-law/>

13. <https://www.un.org/en/chronicle/article/international-human-rights-law-short-history>

14. <https://archive.org/search?query=subject%3A%22treaties%22>

15. <https://www.ucl.ac.uk/laws/study/llm-master-laws/modules-2022-23/histories-international-law-laws0348>

16. [Бібліографія з історії міжнародного права
https://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/i-hilt/bibliography-history-international-law](https://www.tilburguniversity.edu/research/institutes-and-research-groups/i-hilt/bibliography-history-international-law)